

פרשת תולדות

"יצחק"

עולה תמימה

בראשית פרק כא

(ט) וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת-בְּנֵי-הַנֶּגֶר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר-יָלְדָה לְאֲבֹתָהּ מִצְרַיִם: (י) וַתֹּאמֶר לְאֲבֹתָהּ
 אֲנִי הָאֵמָּה הַזֹּאת וְאֶת-בְּנֵיהָ כִּי לֹא יִירָשׁ בְּנֵי-הָאָמָּה הַזֹּאת עִם-בְּנֵי עַם-יִצְחָק: (יא) וַיִּרְע
 הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אֲבֹתָהּ עַל אֹדֶת בְּנֵיהָ:
 (יב) וַיֹּאמֶר אֶל-לֹדִים אֶל-אֲבֹתָהּ אֵל-יְהוָה בְּעֵלְיָהּ עַל-הַגָּעֶר וְעַל-אֲמֹתָהּ כִּלְ אֲשֶׁר תֹּאמַר
 אֵלֶיהָ שָׂרָה שְׂמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בְּיָצָחַק יִקְרָא לָהּ גֵרָע:

בראשית פרק כב

(ה) וַיֹּאמֶר אֲבֹתָהּ אֶל-יְעֹשֵׁב שְׂבוּ-לָכֶם פֹּה עִם-הַחֲמוֹהַ נְאֻמִּי וְהַצֵּעָה בְּלִבָּה עֲדִי-כָּתוּב
 וְנִשְׁמַחְנוּהָ וְנִשְׁנַבְּהָ אֵלֵיכֶם: (ו) וַיִּלַּח אֲבֹתָהּ אֶת-עֵצֵי הָעֹלָה וַלְשֹׁם עַל-יָצָחַק בְּנֵוֹ נִיחָח
 בְּיָדוֹ אֶת-הָאֵשׁ וְאֶת-הַמַּאֲבָלֹת וַיִּלְכֹּד שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: (ז) וַיֹּאמֶר יָצָחַק אֶל-אֲבֹתָהּ אָבִיר
 וַיֹּאמֶר אָבִיר וַיֹּאמֶר הַגָּנִי בְּנֵי וַיֹּאמֶר הַגָּה הָאֵשׁ וְהַנְּשָׂאִים וְאִמָּה הַשָּׂה לַעֲלֹה: (ח) וַיֹּאמֶר
 אֲבֹתָהּ אֵלֵיהֶם יְרָא-לֵוֹ הַשָּׂה לַעֲלֹה בְּנֵי וַיִּלְכֹּד שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:

רש"י בראשית פרק כב

וילכו שניהם יחדיו - אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון
 ושמתח כיצחק שלא היה מרגיש בדבר: (ח) יראה לו השם - כלומר יראה ויבחר לו
 השם, ואם אין שם, לעולה בני. ואף על פי שהבין יצחק שהוא הולך לישחט, וילכו
 שניהם יחדו בלב שוה:

בראשית פרק כב

(יט) וַיָּשָׁב אֲבֹתָהּ אֶל-יְעֹשֵׁב וַיִּקְמוּ וַיִּלְכֹּד יַחְדָּו אֶל-בְּאֵר שָׁבַע וַיָּשָׁב אֲבֹתָהּ מִבְּאֵר
 שָׁבַע:

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויגש פרשה צד סימן ה

רבנן אמרי רואים אפרו של יצחק כאלו צבור על גבי המזבח לכך הזכיר את יצחק.

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק ל

ר' יהודה אומ' כיון שהגיע החרב על צוארו פרוחה ויצאה גפשו של יצחק, וכיון
 שהשמיע קולו מבין הכרובים ואמ' לו אל תשלח ירך גפשו חזרה לגופו וקם ועמד
 יצחק על רגליו וידע יצחק שכך המתים עתידים להחיות ופתח ואמ' ברוך אתה ה'
 מחיה המתים

זוהר - תוספתא כרך א (בראשית) פרשת נח דף נט עמוד ב

למה נח נח תרי זמני אלא כל צדיק וצדיק די בעלמא אית ליה תרין רוחין רוחא חד
 בעלמא דין ורוחא חד בעלמא דאתי והכי תשכח בכלהו צדיקי משה משה יעקב יעקב
 אברהם אברהם שמואל שמואל שם שם בר מיצחק דלא כתיב ביה כמה דכתיב בהו,
 בגין דיצחק בשעתא דאתקרב על גבי מדבחא נפקת נשמתיה דהות ביה בהאי עלמא

וכיון דאתמר ביה באברהם ברוך מחיה המתים תבת ביה נשמתייה דעלמא דאתי, בגין דא תשכח דלא יחד קודשא בריך הוא שמיה אלא על יצחק בגין דאתחשב כמת ועל דא רמוז קרא ואמר (איוב ז') הן בקדושו לא יאמין וגו'

בראשית פרק כד

(סב) ויצחקל בא מבוא באר לחי ראי וקיא יושב בארץ הנגב: (סג) ניצא יצחק לשות בשדה לפנות ערב נישא עיניו נפרא והנה גמלים באים: (סד) ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל: (סה) ותאמר אליה עבד מיי האיש הלזה שהלך בשדה לקראתנו ונאמר העבד הוא אדני נתקח הצעיר ותתקס:

טללי הייב (חיי שרה - עמודים רצד-רצה)

'מי האיש הלזה'

והנה נוסף ונציין בזאת את דברי המגלה עמוקות על הפרשה. הוא שואל, מפני מה אמרה רבקה "מי האיש הלזה", כשראתה את יצחק, שהלא ראשית כל לכאורה אין זו דרכה של הצדקת לשאול על בחורים ואנשים המסתובבים בחוץ. ושנית מדוע שאלה באופן הזה, הלא היתה יכולה לשאול - 'מי האיש הזה', ומה פירוש המילה 'הלזה'. והנה אומר המגלה עמוקות דבר נפלא, הוא מציין שהמילה הלזה מורכבת מאותיות ל"ו, שלפניהן ואחריהן מופיעה האות ה"א - ה-לז-ה. והנה יצחק אבינו בזמן העקדה היה בן ל"ו שנה כידוע, ופרשה זו סמוכה לעקדה. ובנוסף יצחק אבינו באמת נעקד

בעקדה, כדברי הזוהר (א סא א), וממנה ואילך אין הוא מצוי עוד כביכול בעולם הזה, שכן באמת עלתה נשמתו לעילא לעילא, ושוב לא היה באמת במציאות העולם הזה, מצד רוממות נשמתו שעלתה בלהב השמימה, שכן 'להב' אותיות ל"ו, שהוא כמניין שנות יצחק בעקדה, והוא עצמו בחינת 'הבל', שעלה גופו מבחינת חומר להיות בחינת 'הבל', שהוא רוחניות דקה מן הדקה. והיינו שבאמת עלת לעילא לעילא ממש, וכמו שאמר הזוהר הקדוש על כל הצדיקים שהזכר שמש פעמיים: "אבְרָהָם אבְרָהָם" (בראשית כב יא), "יעֶקֶב יעֶקֶב" (שם מז כג), "נָח נָח" (שם ו ט), "שֵׁם שֵׁם" (שם יא י), "מִלְשָׁה מִלְשָׁה" (שמות ג ד), ורק ביצחק לא קוזכר כן, והיינו שהזכרת השם פעמיים היא רמז לב' בחינות של הצדיק, שנשמתו בגובהי מרומים, והוא עצמו מצוי בעולם הזה. והנה יצחק אבינו כלל לא היה בעולם הזה, ולכן לא הוזכר בו פעמיים יצחק, שכן היה אחד, והיינו שהיתה עצמותו אחוזה עם נשמתו שלעילא, ולא היה בעולם הזה.

ממילא ל"ז הוא סך מניין שנותיו של יצחק בעולם הזה, שכן לאחר העקדה, היה שרוי כביכול בעולם הנצח ממש, ולכן כביכול חקוקות בו ל"ז שנה מממדי העולם הזה, ויתר השנים אינן נערכות כמו חיי אדם בעולם הזה. לכן רבקה כשראתה את יצחק, ראתה שחקוקים בו בחינת ל"ז שנים. והנה ראתה שתי אותיות ה"א המסובבות אותו, שהן הן שתי הה"א שהוסיף הקב"ה לאברהם ושרה. שה"א ראשונה היא אורו של אברהם, וה"א שנייה היא אורה של שרה. והיינו רבקה ראתה שיצחק מאיר בקרבו את בחינות אברהם ושרה, שסובבים אותו ומאירים דרכו, והיינו שראתה שיצחק אבינו הוא הוא הכוח העליון הממשיך את סגולת אברהם ושרה, את כוח עם ישראל הנעלה בקודש. ולכן שאלה "מי האיש הלזה", והיינו שהמילה 'הלזה' כוללת את כל ההשגה הגבוהה שראתה רבקה על יצחק אבינו, שמילה זו כוללת הן את אורו של יצחק, בסוד ל"ז והן את שתי הה"א, שהן אורם של שרה ואברהם, שנוסיפו להם כדי להוליד את יצחק אבינו.

רש"י בראשית פרק כה

ויעתר לו - נתפצר ונתפייס ונתפתה לו, ואומר אני כל לשון עתר לשון הפצרה ורבויו הוא וכן (יחזקאל ח יא) ועתר ענן הקטרה, מרבית עליית העשן, וכן (שם לה יג) והעתרתם עלי דבריכם, וכן (משלי כז ו) געותרות נשיקות שונא, דומות למרובות והנם למשא. אינקריושימינ'ט [רבויו] בלע"ז:
לנכח אשתו - זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת:
ויעתר לו - לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה:

בראשית פרק כו

(א) ויהי רעב בארץ מלכד הרעב הראשון אשר הגה בימי אברהם ויצחק אל-אבימלך מלך-פלשתים גרה:(ב) וירא אליו וקנה ויאמר אל-מכד מאגנומה שקו בארץ אשר אמר אליה:
(ג) גיד בארץ הזאת ואהנה עמה ואבדנה פי-לך ולזרעך אסון את-כל-הארצות האל-נתקמתי את-השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך:

רש"י בראשית פרק כו

(ב) אל תרד מצרימה - שהיה דעתו לידת מצרימה כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו אל תרד מצרימה שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך:

בראשית כז:

ויהי פי-נכון וצחק נתקניו שיגיו מראת ניקרא את-שקונו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הגני:

בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סה

ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו, ד"א מראות מכח אותה ראייה שבשעה שעקד אברהם אבינו את בנו על גבי המזבח בכו מלאכי השרת, הה"ד (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חוצה וגו', ונשרו דמעות מעיניהם לתוך עיניו והיו רשומות בתוך עיניו וכיון שהזקין כהו עיניו הה"ד ויהי כי זקן יצחק וגו', ד"א מראות מכח אותה הראייה שבשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח תלה עיניו במרום והביט בשכינה, מושלים אותו משל למה הדבר דומה למלך שהיה מטייל בפתח פלטיין שלו ותלה עיניו וראה בנו של אוהבו מציץ עליו בעד החלון אמר אם הורגו אני עכשיו מכריע אני את אוהבי אלא גוזרני שיסתמו חלונותיו, כך בשעה שהעקיד אברהם אבינו את בנו על גבי המזבח תלה עיניו והביט בשכינה, אמר הקדוש ברוך הוא אם הורגו אני עכשיו אני מכריע את אברהם אוהבי אלא גוזר אני שיכהו עיניו, וכיון שהזקין כהו עיניו, ויהי כי זקן יצחק וגו'.

יצחק הממשיך

רש"י בראשית פרק כב

ויש אומרים אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן שלש עשרה שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקדוש ברוך הוא זבח עצמך לפני לא הייתי מעכב:
הגני - כך היא ענייתם של חסידים, לשון ענה הוא ולשון זימון:

בראשית פרק כו

(יח) וַיָּשָׁב וַיִּצְחָק וַיַּחֲפְרוּ אֶת-בְּאֵרֵי הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בַיּוֹם אֲבֹתָם אֲבָרָהָם אֱבִי וַיִּסְתְּמוּם
 פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבֹתָם וַיִּקְרָא לְהוֹלְכֵי שְׂמֹת פְּשִׁמֹת אֲשֶׁר-קָרָא לָהֶן אֲבִיו: (יט) וַיַּחֲפְרוּ
 עֲבָדֵי-יִצְחָק בְּגִזְלֵי וַיִּמְצְאוּ-שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: (כ) וַיִּרְיֵבוּ רֵעֵי גֵרָר עִם-רֵעֵי יִצְחָק לֵאמֹר
 לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:
 (כא) וַיַּחֲפְרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת וַיִּרְיֵבוּ אִם-עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שִׁטָּה: (כב) וַיִּשְׁתַּק מִשָּׁם וַיַּחֲפְרוּ
 בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי-עָלְתָה הָרְחִיב וַיִּנְקַח לָנוּ וַפְרִיבוּ
 בְּאֵרָיִךְ:

רב קוק - להוסיף אומץ

כשבני אדם חופרים באר עמוקה, כדי להשיג מים חיים בארץ ציה וצחיחה, הכורים מתיגעים, בעמל רב עולה להם לבוא עד העומק המוכשר להגביע את המים. ולפעמים היאוש מתגנב בלב ואומר להם: הלא כבר יגעתם כל כך הרבה וחרס עליה בידכם ומים לא מצאתם, על כן טוב יותר שתחדלו מעבודתכם, לכו איש לאהלו, ובקשו לכם עיגים קרובים יותר לשכר.

רבים מעיפי הגוף וחלושי הנפש ודאי פורשים מן העבודה והולכים להם באשר ילכו. אבל אלה הקשורים בקשרי נשמה עם החפץ של מגמת הבאר החיה שבעתיד, ביחוד אלה, שהאמונה חזקה היא בלבבם שהמים החיים מוכרחים סוף כל סוף להיות זורמים ממקום זה והארץ צחיחה הצמא תהפך על ידם לגן עדן, להחיות עם רב, אלה לא יסוגו אחר מפני תולעת היאוש ובחרף נפש ימשיכו את עבודתם.

והנה אחרי שביעת די עמל והנה זרם מים פרץ והרי הוא עולה ושוטף, אבל המים דלוחים הם, מעורבים ברפש וחול, ולא יצלחו להרות צמאון אדם ובהמה. אז שוב תתחלק המחנה העובדת לשנים.

האחת אומרת: ראו נא הנה כל יגיעתנו כדי ריק, ומה בצע בעמלנו, אם אחרי עבודה כל כך מפרכת הגענו עד מעין ברפש אשר מימיו לא יצלחו לשתייה? והם הולכים עתה בדרך הנואשה של החלק הראשון, אשר מרפיון ידים פירש זה מכבר מעבודת הכריה והלך לו באשר מצא.

ואמנם זה החלק של העם, בריא הגו וחסון הנשמה, הוא יאמר להם: ראו אחים כמה מסוכנת היא הטעות הגדולה שלכם, ויותר ממה שאנו מאשימים את הפורשים מהעבודה הקדושה והגדולה שלנו בראשונה, בעת אשר אחרי הטורח הגדול שעבר עליהם לא נראה רמז של מעין חיים, הגנו מאשימים אתכם, אתם אשר יד ביד וכתף בכתף יחד עבדנו ועד כה באנו, עד אשר המים החיים התחילו לזרום, הנכם כעת, בעת אשר משאת הנפש שלנו הולכת ומתקרבת ושמש השאיפה הוא מחל להיות הולך וזורח, הנכם פורשים מן העבודה בשביל פחד השוא, של הרפש אשר נראה לכם בפרץ המים בראשית הגלותו.

מדוע אינכם שמים על לב, כי רק מפני שעדיין לא באנו עד העומק הרצוי, עד המקום אשר שם המים הצחים משיבי הנפש זורמים, בשביל כך הגנו רואים כעת עדיין מים דלוחים? על כן אחי, במרץ אדיר יותר בכחות כבירים יותר, נחדש את מפעלנו הגדול, ובוא נבוא עד התהום, עד מוצא המים הצלולים והזכים ואז הכל יראו ויגהרו.

לשמע דברים ישרים כאלה ישוב המחנה הפורש, גם באחרונה וגם בראשונה ויצטרף להעבודה, ואז הברכה תופיע על ידם וכפי המדה של העמקת חפירתם כן יגדל הזרם של המים החיים, וכן יסופו כל הרפש והטיט, אשר במי הבאר ומים גזולים, קרים, מתוקים ומרוים, צלולים ובהירים, יעלו הרים וירדו בקעות והיו לברכת גויו ואדם רב. הכאר אשר אנחנו כולנו כורים, עבודת הקודש היא אשר עובדים אנחנו כולנו, כל הקרב הקרב אל עבודת בנין ארץ ישראל ותנועת התחיה, מיום החלה להכות גלים בלבנות רבבות אלפי ישראל עד היום הזה.

כמה תקופות של יאוש כבר עברו על עבודתנו המקודשת? כמה פירשו מן הצבור המתחזק בבנין ארצנו הקדושה הנשמה? כמה הכריוז כבר כי הכל הולך לטמיון ואין שכר לכל העבודה הגדולה הזאת? מי הם אשר נשאר עמנו? אמיצי הרוח, ברי הלב. ולא נכחד, שגם אומץ גופני במדה ידועה דרוש היה לכך, אבל עתה הגה כמדומה שהגיעו כבר ימים, אשר שום איש לא יוכל לכחש, שבאר התחיה החלה לזרום מים. הגה יש תקוה שעבודתנו לא תהו היא, כי יש כאן דבר ד' ויש כאן צמח צדקה לבית ישראל ולאדם כולו.

אבל עוד הסעם כרוזא של המתיאשים קרי בחיל: הגה מי באר התחיה דלוחים הם, רפש וטיט הם גורפים אתם, על כן חדלו לכם מהעבודה הזאת אשר שכר אין לה. אבל מה יאמר המחנה של השריידים אשר ד' קורא? לא נכחיש את החוש, לא נאמר שכבר כל הזרם של מי הבאר אשר הפרנו מים צלולים הם גם כעת. אבל בשום אופן לא יקטיב ישראל לקול מיאשיו, לקול מהירי הלב, הבאים כעת להחליש ידים רפות, במקום שחובת קודש קדשים היא לחזקן. אם הזרם התחיתי והמרץ של העבודה הבנינית אשר לארץ ישראל, עדיין לא כולם מראה טהור להם מה היא התשובה אשר אנחנו חייבים להשיב על השאלה המרה הזאת? רק אחת היא אמרתנו עליה: התחזקו הכורים.

הוסיפו להעמיק. כל החיל אשר נגע ד' בלבנו, כל אשר לא קרב עדיין אל מלאכת הקודש של בנין הארץ ותחית האומה וראשית מצעדי גאולתה, ירוץ כגבור אורה, ויבוא אלינו לעמוד כל אחד במקצועו וכשרונו בשורת העובדים. ואלה אשר כבר התחילו בעבודה וידיהם רפו מפני המכשולים הרבים אשר פגשנו, אל ירפו ידיהם, נחפור את בארנו הקדושה, עוז לנו באלקים סלה, וצור ישראל עזרו וישעו עמנו הוא.

ואם מי הבאר אשר התחילו להיות מפכים רפש וטיט הנם מזרימים, לא נפרוש בשביל זה מהעבודה, כי אם ביתר זיל ויתר אומץ נעמיק לחפור את באר תחיתנו הקדושה, ובת קול עתידה להיות מפוצצת בראשי ההרים ואמרת: כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו.

נוסיף להעמיק את באר התחיה ברוח ובהומר. נרד עד התהום העמוקה של המחשבה התחיתית אשר נשטפה על ידי זרם של מחשבות שטחיות, שאינן אומרות את מגמתה העמוקה התהומית, נאדיר את המפעלים, נעסוק במרץ מלא חיים, בגבורת נשמה, בהקמת השוממות, בהרחבת הגבולים, בבנין הערים והכפרים, ויחד עם זה נתאמץ להרבות אור התורה בארץ חיינו להגדילה ולהאדירה, ואז רוחנו הנאמן והמקודש הנובע ממקור ישראל, בכל הדרת קדושת תפארתו, יגלה ויראה על שדרות המפעל כולו, והתנועה הלאומית כולה תצא

על ידינו מידי עבי הטיט של המעטפה החילונית שלה, ותתעורר בעטרת הוד קודש
אשר רעם גבורה לה, ופאר קודש לה, ויפעת נשמת הצבי והתפארת של אור ישראל
וקדושו יאיר עליה, לעיני כל ישראל ולעיני כל עמי הארץ לחן ולכבוד ולרוממות קרן
ישראל בנחלת קדשו סלה.
ובאר ישראל תפכה את מימיה החיים והזכים, "ומעין מבית ד' יצא והשקה את נחל
השטים", במהרה בימינו אמן).